

विपद जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति तथा रणनीतिक कार्ययोजना

तयारको लागि

क्षेत्रिय कार्यशाला गोष्ठी

२७ फाल्गुण, २०७३

नेपालगंज, बाँके

समूहगत अभ्यासबाट प्राप्त सुझावहरु

समूह क: विपद जोखिमको बुझाई

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
१ प्रमुख जोखिमको लेखाजोखा तथा जोखिम नक्शांकन गर्ने	प्रमुख जोखिमहरुको जोखिम नक्सा उपलब्ध	अल्पकालिन	जिल्ला देवी प्रकोप उद्धार समिति, स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिति
२ योजना निर्माणमा जोखिम सम्बन्धी जानकारी	विकास निर्माणका कार्यमा जोखिमको न्यूनीकरण	दिर्घकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालय, रा. यो. आ.
२.१. DDRC, DEOC र Cluster कार्य विधि	विपद् व्यवस्थापनमा सहजता	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
२.२ Community GIS system लाई DEOC सगं Linkage गर्ने	सूचनाको व्यवस्थापन	अल्पकालिन	DDRC
२.३. पूर्व सूचना प्रणाली विस्तार तथा सुदृढीकरण	क्षति न्यूनिकरण (धनजन) सूचनाको सवलिकरण	मध्यकालिन	DHM, स्थानीय तह
३. स्थानिय तहमा जोखिम पहिचान, आकलन र अध्यावधिक गर्न क्षमता विकास	जोखिममा रहेको समूहको लगत तयार भै योजना निर्माणमा सहजता	३ वर्ष	स्थानिय तह
४. विषयगत निकायहरुले	(i) DPRP निर्माणमा	वार्षिक	विषयगत निकाय

आफ्नो क्षेत्रमा रहेका जोखिमहरुको लेखाजोखा गर्ने (अध्यावधिक)	सहजता (ii) जेखिम न्यूनिकरणमा सहजता		
५. एकृतित कार्यविधि, निर्देशिका तर्जुमा	बुझाइमा एकरूपता	३ वर्ष	MOFALD / स्थानिय तह
६. सूचनाको आदान प्रदान (समावेशीताका आधारमा) - Media (TV, FM, Online) - Brochure - Newspaper - Gauge station	समूदायमा सचेतना वृद्धि सूचनाको एकरूपता अधिकारीकता	१ वर्ष	DDRC
७. पाठ्यक्रममा विपद, सम्बन्धी शिक्षा (School & university)	समूदाय स्तरमा विपद सम्बन्धीचेतना अभिवृद्धि	५ वर्ष	शिक्षा मन्त्रालय
८. विपद, जोखिम सम्बन्धि प्रशिक्षण केन्द्रको व्यवस्था	क्षमतावान/दल जनशान्ति उत्पादन	७ वर्ष	गृहमन्त्रालय
९. अन्तर जिल्ला सहकार्य र समन्वय	द्रुत सेवा प्रवाह	१ वर्ष	क्षेत्रीय दैवी प्रकोप उद्धार समिति
१०. सूचना केन्द्रको व्यवस्था	सूचनाको पहुँच	३ वर्ष	क्षेत्रीय दैवी प्रकोप उद्धार समिति
११. स्थानिय तहमा आपत्कालिन केन्द्रको व्यवस्था (LEOC)	सूचना व्यवस्थापन	५ वर्ष	संघिय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय/गृह मन्त्रालय
१२. M & E को प्रभावकारी परिचालन प्रणाली/संयन्त्र	प्रभावकारी सिकाई/संचालन/योजना निर्माण	१/२ वर्ष	DDRC

समूह ख: बिपद् जोखिम व्यवस्थापनको लागि बिपद् जोखिम शासनको सबलीकरण

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
१. बिपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धीत निकायहरु विषयगत समन्वय समिति गठन	सही समन्वय, कार्यमा एकरूपता	अल्पकालिन (६ महिना)	स्थानीय निकाय स्थानीय प्रशासन
२. विद्यमान, नीति, नियमावली कार्यविधि तथा योजनाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वय तथा अद्यावधिक	DRR Plan निर्माण कार्यान्वयन तथा अनुगमनमा सहभागिता समावेशीमा वृद्धि हुनेछ ।	अल्पकालिन (१ वर्ष)	स्थानीय निकाय/ स्थानीय विकास मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय
३. समानुपातिक र समावेशी मानव शंसाधन विकास गर्ने	पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको लागि दक्ष जनशक्ति तयार ।	अल्पकालिन २ वर्ष	स्थानीय गै.स.सं.
४. स्थानीय तहमा बिपद् व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि तयार गर्ने	प्रभावकारी प्रतिकार्य	मध्यकालिन (२ वर्ष)	स्थानीय र गृह मन्त्रालय र गै.स.सं.
५. विषयगत कार्यालयहरुमा बिपद् व्यवस्थापन सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने नियमावली बनाउने	सूचना संकलन, संचार र जवाफदेहीतामा प्रभावकारी	अल्पकालिन (३ महिना)	विषयगत निकाय
६. बिपद् व्यवस्थापनका लागि पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना र संचालनका लागि मार्ग दर्शन तयार गर्ने ।	बिपद्बाट हुने क्षतिन्यून जोखिम न्यून, खोज तथा उद्धारमा सहजता	मध्यकालिन (२ वर्ष)	DHM, MOHA, Practical Action
७. संकटासन्न समूहहरु (कृषि, पशु, मानव आदी) को विमामा पहुँच (कार्यविधी)	बिपद् पछिको आधारभूत आवश्यकताको सुनिश्चितता,	अल्पकालिन (१ वर्ष)	बिमा कार्यालय
८. भवन निर्माण तथा विकास निर्माण सहिता कार्यान्वयनमा कडाई	क्षति न्यूनिकरण	मध्यकालिन ५ वर्ष	DUDBC, स्थानीय मन्त्रालय
९. स्वयमसेवक परिचालन, तथ्याङ्क संकलन (सम्पर्क नं./निकाय) कार्यविधि	छिटो छरितो उद्धार तयार राहत कार्य सूचनाको प्रभावकारीता	अल्पकालिन	स्थानीय निकाय

१०. खुल्ला र सुरक्षित स्थान व्यवस्थापन	जोखिम न्यून	अल्पकालिन	सम्बन्धीत सबै निकायहरु
११. विपद जोखिम न्यूनिकरण गर्न विषयगत कार्यालयहरुमा सूचक निर्माण	मूलप्रवाहिकरण	मध्यकालिन	सम्बन्धीत सबै निकायहरु

समस्या	समाधान
भौतिक संरचना अपाडता मैत्री नहुनाले विपदका बेला जोखिम बढ्ने	अपाडता मैत्री भौतिक संरचना हुनुपर्ने
बहिरा दृष्टि विहिन, न्यून दृष्टि विहिनका लागि उपयुक्त सूचनाको उपलब्धता नहुनाले बढी जोखिममा पर्ने	अपाडता मैत्री सूचनाको व्यवस्था गर्नु पर्ने जस्तै सांकेतिक भाषा अडियो तथा सहायक सामग्री
विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी सयन्त्रहरुमा अपाडता भएका व्यक्तिको समावेशीकरण नहुनु	समावेशीकरण गर्नुपर्ने साथै अर्थपूर्ण सहभागीतामा जोड

समूह ग: उत्थानशीलताको लागि बिपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
१. प्रत्येक विकाससंग सम्बन्धीत संस्थाहरुले निश्चित (५%) रकम बिपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि छुट्याउने (बार्षिक बजेटमा)	जिल्ला स्तरमा बिपद् जोखिमकोषको स्थापना	अल्पकालिन २०२० सम्म	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जि.वि.स. लगायत विषयगत कार्यालयहरु
२. प्रत्येक समुदायलाई वातावरण संरक्षणका लागि सामूहिक श्रम लगानीको वातावरण निर्माण गर्ने	वृक्षारोपण कार्यक्रम संचालन गर्ने छन्। विभिन्न समूहहरु निर्माण हुने छन्।	२०२० सम्म	जि.वि.स. वन कार्यालय तथा स्थानीय निकाय
३. निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धिमा सूननिश्चित गर्ने	निजी तथा सबै क्षेत्रको संलग्नता हुने।	तत्काल	उद्योग वाणिज्य संघ स्थानीय निकाय
४. प्रत्येक नगर क्षेत्र भित्र अनिवार्य खुल्ला क्षेत्र (१५) राख्नु पर्ने।	जोखिम न्यून स्वच्छ नगर तथा वातावरण मैत्री हुने।	२०३० सम्म	स्थानीय निकाय र केन्द्रिय सरकार
५. बस्ति स्थानान्तरण	जोखिम न्यूनीकरण समग्र विकास	२०३० सम्म	स्थानिय वि.म. जि.वि.स. केन्द्रिय सरकार (त्यही क्षेत्रमा लगानी गर्ने केही वर्षको रकम)
६. जोखिम विमा आयोजनाहरु लागु गर्नु पर्ने	राहत तथा पुनः स्थापनामा सहयोग हुने	२०३० सम्म	अर्थ मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय
७. आपतकालीन बिपद् व्यवस्थापन कोष दिगो रुपमा संचालन गर्ने।	कोष निरन्तर रहने	२०२० सम्म	जिल्ला प्रशासन, स्थानीय निकाय
८. स्थानीय स्तरमा स्थानीय आपतकालिन केन्द्र स्थापना गर्ने	क्षति न्यूनीकरण	२०३० सम्म	प्रत्येक स्थानीय तह
९. समुदायमा भवन निर्माण गर्दा स्थानीय तहको अनिवार्य स्वीकृत लिने	क्षति न्यूनीकरण	२०३० सम्म	स्थानीय तह

१०. संकटासन्न समुदाय क्षेत्रको जिवीकोपार्जनमा लगानी	प्रभावित क्षेत्रमा संकट न्यूनिकरण	२०३०	स्थानीय तह कृषि, सिचाई, पशु घरेलु उद्योग
११. भौतिक पूर्वधारमा हुने क्षतिको तत्काल प्रतिकार्य सुनिश्चित गर्ने ।	सुरक्षाको प्रत्याभूति	२०३०	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग (सा.सु.कर परिचालन)

समूह घ: प्रभावकारी प्रतिकार्य र पुनर्लाभ, पुनः स्थापना तथा पुनः निर्माणमा “अभ्रै राम्रो निर्माण” का लागि विपद् पूर्वतयारीको सुदृढीकरण

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
१ विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, कानून, निति, निर्देशिकाहरुको संहिताकरण गरी निकायगत दोहोरोपता तथा अस्पष्टता हटाई भूमिका किटान गर्न ।	पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनस्थापनाका कार्य जिम्मेवारी भूमिका स्पष्ट हुने ।	१ वर्ष	गृह, कानून संधिय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय अन्य मन्त्रालयहरु
२ विपद् सिर्जना -बाढी, पहिरो, भूक्षय, कटान हुने र नहुने क्रियाकलाप तथा व्यवहार सम्बन्धी प्रभावित हुने तह सम्ममा सचेतना फैलाउने	विपद् निम्तने र न्यूनिकरण हुने क्रियाकलाप सम्बन्धी सूसूचित भई सोही अनुसारको व्यवहार हुने	निरन्तर	गृह मन्त्रालय, सूचना तथा संचार मन्त्रालय, कार्यान्वयन स्थानीय स्तरका कार्यालय NGO, CBO, यूवा समूह आदि
३. DEOC's REOC's, NRCS स्थानिय (सुरक्षाकर्मी) CBO's लाई विपद् प्रतिकार्य तालिम र उपकरण व्यवस्था गर्ने	विपद् प्रतिकार्यको लागि सक्षम जनशक्ति र पूर्वाधार स्थानीय तह सम्म उपलब्ध हुने	२०२० (निरन्तर जनशक्ति उत्पादन र प्रशिक्षण)	गृह मन्त्रालय, स्थानीय तह अर्थ मन्त्रालय, NGO's INGO's रक्षा
४. भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण र पुराना संरचनाको रेट्रोफिट तथा मर्मत कार्य (अस्पताल, विद्यालय, सार्वजनिक भवन) संचालन तथा सचेतिकरण	नयाँ संरचना भूकम्प प्रतिरोधी बन्ने तथा पुराना संरचना सुरक्षित हुने ।	तत्काल २०२० देखि निरन्तर (सर्वेक्षण)	शहरी विकास मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय स्थानीय तह
५. एकिकृत विपद् सूचना प्रणाली विकास र वितरण गर्ने (मापन, विश्लेषण (SMS Web, Mobile, App, सूचना केन्द्र)	मौसम, बाढी, हावापानीको अवस्था बारे अग्रिम जानकारी हुने र समन्वय प्रभावकारी हुने । सबैले सूचना प्राप्त गर्ने ।	२०१८ देखि निरन्तर	NEOC DHM अर्थमन्त्रालय स्थानीय तह NGO's NGO's
६. विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय तहका संयन्त्रमा हरेक क्षेत्र (महिला, पुरुष	विपद् व्यवस्थापनमा समान सहकार्य र सहभागीता हुने)	निरन्तर तत्काल	नीति मन्त्रालयहरु स्थानीय तह CBO, NGO

जनजाती, वर्गको) समान सहभागीता (वैठक, तालिम, अभ्यास)	सर्वमैत्री योजना र पूर्वाधार बन्ने ।		
७. स्थानीय श्रोतकेन्द्र (गोदाम, सूचना जनशक्ति, रणनिती) विकास गरी संचालन गर्न ।	विपद प्रतिकार्यमा आवश्यक श्रोत साधन, सूचना, उद्धार प्रणाली मार्फत संचालन हुने (SOP र अन्य Mechanism बन्ने	२०२० देखि निरन्तर	स्थानीय तह गृह मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय
८. सरकारी भवन, संरचना तथा पुर्नस्थापना केन्द्र निर्माण तथा छनौट	तत्काल उद्धार गरी पुनः स्थापना गर्न, न्यूनतम श्रोत साधन सुनिश्चितता हुने राहत वितरण सहज हुने ।	२०२० देखि निरन्तर	गृह, अर्थ, शिक्षा MOFALD, स्थानीय तह
९. संरचना निर्माण सम्पन्न तथा फरफारकमा स्थानीय (योजना क्षेत्रका लाभावित) समेत अनुमोदन र सुरक्षित निर्माणका मापदण्ड (Check list) अनिवार्य पालना	संरचना लाभान्वित समूहको अनुमोदन हरेक संरचनामा सुरक्षा मापदण्डको प्रत्याभूती हुने	२०२० देखि निरन्तर	अर्थ मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार स्थानीय तह, मलेप
१०. विपद प्रतिकार्य खर्चको Soft Audit (प्र.म. देखि उद्धार कोष तथा अन्य आपतकालिन खर्चको Audit	स्वविवेकिय खर्चको दुरुपयोग नियन्त्रण र आपतकालिन खर्चको सहजता सिर्जना हुने	२०२५ देखि मापदण्ड बनाई	अर्थ मन्त्रालय, मलेप आदी